

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В КОНТЕКСТІ ЧЛЕНСТВА В БРИКС

Дерід Ірина Олександрівна

Канд. екон. наук, доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: i.a.derid@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1593-3132>

Кальченко Владислав Юрійович

студент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: vlad7599@mail.ru

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8404-8332>

Стаття присвячена вивченню соціально-економічних проблем Південно-Африканської Республіки, а також поточним та перспективним заходам щодо їх вирішення в рамках членства в БРИКС. Предметом дослідження є рівень життя населення ПАР. Метою є виявлення перспектив вирішення ПАР проблеми низької якості життя абсолютної більшості населення завдяки її членству в БРИКС. Завдання полягає в тому, щоб дослідити показники бідності та коефіцієнти Джині, безробіття, стан та проблеми освіти, дані щодо показників захворюваності на СНІД та туберкульоз в ПАР та інших країнах-членах БРИКС, а також визначити намічені заходи в рамках діяльності БРИКС щодо вирішення цих проблем. Використовуються загальні наукові методи, такі як аналіз, синтез, порівняння.

Були отримані наступні результати: після відміни політики апартеїду деякі показники в ПАР покращилися (збільшився ВВП на душу населення, більше населення отримало доступ до електрики та Інтернету, підвищилася доступність освіти, збільшилася тривалість життя), однак залишилися значні проблеми – великий рівень безробіття, некваліфікованість робочої сили, величезна нерівномірність розподілу доходів, насильство, велика захворюваність на СНІД та туберкульоз; дослідивши декларації самітів БРИКС, нами встановлено, що неабияке значення країни-члени приділяють напрацюванню політичних методів боротьби із національними проблемами, деякі з яких вже вирішені в певних членів БРИКС, а інші ще залишаються спільними.

Висновки: виділено намічені заходи БРИКС у напрямку вирішення проблем злиденності, безробіття, освіти, захворюваності на туберкульоз та СНІД; вважаємо, що, якщо амбіційні цілі у перестановці геополітичних сил у світі, що приписуються БРИКС, є реальними, то об'єднання не може дозволити жодному із членів «закривати очі» на проблеми, які є загальновідомими і псуєть соціальну репутацію в глобальному просторі не тільки проблемній країні, але і всьому об'єднанню, а тому ПАР має усі шанси вирішити свої основні соціальні проблеми.

Ключові слова: БРИКС, Південно-Африканська республіка, ВВП, рівень бідності, нерівномірність розподілу доходів, насильство, проблеми освіти.

Постановка проблеми. Південна Африканська Республіка (ПАР) є найбільш розвинутою країною Африки. Неабияке значення в цьому відіграло багатство країни на корисні копалини. ПАР на 2017 рік займала 8 місце у світі по видобутку золота (139,9 т. на рік), при цьому за запасами золотих руд країна займає перше місце у світі (53% світових запасів). Також країна входить до лідерів із видобутку алмазів, а по їхнім запасам займає друге місце (20% світових запасів). У країні зосереджено 80% світових покладів платини та близько 6% урану. І при всьому цьому багатстві країна має ряд глибоких соціально-економічних проблем. Головна причина даного факту – історичний шлях розвитку, який пройшла ця держава. З 1948 року по 1994 рік в ПАР державна влада підтримувала політику апартеїду, тобто офіційної расової сегрегації. У цей період чорношкіре населення даної країни було позбавлено практично всіх цивільних прав і піддавалося дискримінації, при тому, що у відсотковому співвідношенні воно було більшістю.

Від несправедливої системи апартеїду уряд ПАР відмовився тільки на початку 1990-х років, коли до влади прийшов більш демократичний президент Фредерік де Клерк. З цього часу чорношкірому населенню повернули політичні права, і тому багато соціально-економічних показників, що характеризують рівень життя населення, стали зростати [1, с. 3]. Так, зокрема, ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності на 2018 рік в ПАР прогнозують на рівні 13840 дол. США проти 6388 дол. США в 1994 році (для порівняння у багатьох інших країнах африканського континенту цей показник на 2018 рік прогнозують набагато нижчим: 6027 дол. США – в Нігерії, 3664 дол. США – в Кенії, 6676 дол. США – в Республіці Конго) [21]. Покращився у країні і ряд інших показників. Наприклад, доступ до електрики в 2014 році мали 86% жителів країни, а в 2000 році – лише 70,6%. Частка населення, що використовує Інтернет, зросла з 24% в 2010 році до 54% в 2016 році. Також в цей період в ПАР стали розвиватися сфери освіти і охорони здоров'я.

Збільшилася частка населення від 25 років із рівнем освіти не нижче середньої з 51,0% в 2005 році до 64,6% в 2015 році. До того ж, значно збільшилася тривалість життя – з 56,4 років у 2000 році до 61,9 років у 2015 році, і знизилася смертність – з 14,4 до 10,1 смертей на 1000 жителів на рік [1, р.3]. У рейтингу країн за рівнем якості життя ПАР на 2018 рік зайняла 62 місце в світі, при тому, що Україна зайняла 72 місце із 80 місць [22]. При цьому проблемою ПАР залишається: високий рівень безробіття (близько 28%). Частина чорношкірого безробітного населення значно вище, що навіть через тривалий час є відлунням проведеної політики апартеїду, так як у чорношкірого населення рівень освіти і кваліфікації поступається рівню освіти білого населення. Отже дані обставини ускладнюють працевлаштування. Тому показник безробіття тільки серед чорношкірого населення становить близько 40% [1]. Але найбільшою проблемою ПАР є нерівномірність розподілу доходів серед населення. На 2014 рік Коефіцієнт Джині в ПАР склав 0,69 і був найвищим у світі [1, с.15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема бідності, якості життя, нерівномірності розподілу доходів турбує багатьох дослідників, в тому числі тих, які працюють в міжнародних організаціях. У результаті існує велика кількість рейтингів країн за рівнем життя населення, існує офіційна статистика Світового банку щодо нерівномірності розподілу доходів та рівня бідності у країнах. Питання бідності, безробіття та нерівномірності доходів в ПАР присутнє практично у кожній науковій чи публіцистичній статті, присвяченій економіці цієї країни. Скасування політики апартеїду привернуло увагу науковців до проблем економіки цієї держави. Серед цікавих досліджень можна назвати книгу Стюарта Джонса «Занепад економіки Південної Африки», підручник В.Н. Шитова «ПАР в економіці Африки південніше Сахари», книгу Ю. Воїнова «Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки ПАР» та інші. В свою чергу цілий ряд публікацій присвячено питанню БРІКС. Тут можна відзначити книгу Є. Авдокушина та М. Жарикова «Країни БРІКС в сучасній світовій економіці», А.Клауса «БРІКС проти диктатури долара», О. Стуенкела «БРІКС та майбутнє світового порядку» та багато інших книг, статей, тез та блогів.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Проаналізувавши літературу, ми дійшли висновку, що більшість наукових доробків з питань БРІКС акцентують увагу саме на геополітичному аспекті. Досліджуються причини існуючого складу цього блоку, природні багатства та економічні успіхи і провали держав-членів, дослідники постійно відстежують частку БРІКС у світовому ВВП і гадають, чи зможе БРІКС переставити сили в глобальному господарстві. Натомість, аналізуючи декларації самітів БРІКС, можна дійти висновку, що неабияке значення

країни-члени приділяють напрацюванню політичних методів боротьби із національними проблемами, деякі з яких вже вирішені в певних членів БРІКС, а інші залишаються спільними – необхідність структурної перебудови економік, бідність та/або нерівномірність розподілу доходів, проблеми в якості та/або доступності освіти та ряд інших соціально-економічних проблем.

Мета статті. Метою нашої статті є виявлення перспектив вирішення ПАР проблеми низької якості життя абсолютної більшості населення країни завдяки її членству в БРІКС.

Виклад основного матеріалу. Згадуючи історію виникнення БРІКС, слід зазначити, що термін БРІК увійшов до вжитку із 2001 року для означення взаємодії країн – Бразилії, Росії, Індії, Китаю, що формують нову глобальну економіку (автор терміну – аналітик банку «Goldman Sachs» Д. О'Ніл). В 2006 році започаткувався форум із цих чотирьох країн. В 2010 році міністр закордонних справ КНР як країни, що була головною форуму БРІК, зателефонував міністру міжнародних відносин ПАР та від імені інших членів запропонував приєднатися до групи і прийняти участь у третьому саміті об'єднання в квітні 2011 року [11, с. 57]. Пропозиція була прийнята і БРІК перетворився на БРІКС. Так утворилася група взаємодії п'яти незахідних країн, кожна із яких відзначалась своїми перевагами. На 2017 рік за даними Світового банку, Китай – це друга економіка в світі за рівнем ВВП, Індія – шоста, Бразилія – восьма, РФ – одинадцята, ПАР – тридцять друга. Найбільш поширеною є думка, що до БРІКС увійшли країни із найбільшими темпами зростання серед країн, що розвиваються. Однак насправді, це не зовсім так. Якщо представництво Китаю (найбільший експортер у світі, найбільше населення світу, найбільші у світі валютні резерви), Росії (величезні запаси мінеральних ресурсів, найбільша в світі територія, ядерна держава) та Індії (більше мільярду населення, дешеві інтелектуальні ресурси) у БРІКС не викликає питань, то участь саме Бразилії та ПАР пояснюється дослідниками по-різному. Найпростішим поясненням є те, що Бразилія є найбільшою економікою у Південній Америці, а ПАР хоч і поступається на 2017 рік за ВВП на Африканському континенті Нігерії, однак відзначається багатством і різноманітністю цінних природних ресурсів, про що вже йшлося вище.

При економічній потужності країн-членів БРІКС в цілому, кожна із них має подібні соціально-економічні проблеми – бідність населення і/або нерівномірність розподілу доходів. В Бразилії на 2006 рік (рік вступу у БРІК) частка населення, що проживала за встановленою в країні межею бідності складала 17,3% (в 2015 – 8,7%); в Китаї – на 2010 рік 17,2% населення проживали за національною межею бідності (в 2017 – 3,1%); в Індії на 2004 рік за національною межею бідності проживали 37,2% населення (в

2011 – 21,9%); в РФ на 2006 рік за національною межею бідності проживало 15,2% населення (на 2017 рік – 13,2%); в ПАР на 2005 рік 66,6% населення проживали за національною межею бідності (на 2014 рік – 55,5%) [24]. Звісно, для точного співставлення країн за рівнем бідності необхідно орієнтуватися на загальноприйнятий показник крайньої бідності у світі – частку населення, що живе менше ніж на 1,9 дол. США за паритетом купівельної спроможності на день, однак таких даних для всіх країн у Світового банку немає. Однак і з наведених даних стає очевидним, що рівень бідності у країнах БРІКС є суттєвим, але планомірно знижується. Щоправда визначити із точністю, в якій мірі це є результатом їхнього вступу в БРІКС, на наш погляд, не видається можливим. Більш наочним є показник нерівності розподілу доходів у цих країнах. Так, в Бразилії коефіцієнт Джині на 2015 рік склав 51,3% (в 2006 році – 55,6%), в Китаї даний показник в 2012 році становив 42,2% (в 2008 році – 42,8%), в РФ на 2015 рік коефіцієнт становив 37,7% (в 2006 році – 41%), в ПАР коефіцієнт Джині в 2014 році оцінювався в 63% (в 2005 році – 64,8%) [23]. В Індії коефіцієнт Джині на 2011 рік становив 35,1%. Таким чином, не зважаючи на економіки, що швидко розвиваються, в країнах БРІКС присутня суттєва нерівномірність розподілу доходів, в ПАР коефіцієнт Джині найбільший у світі.

На початку свого існування як міжнародного угруповання, саміти БРІК проходили у вузькому колі лідерів країн-членів, а мета проголошувалась як сприяння діалогу та співробітництву між країнами. Як зазначають фахівці, ситуація змінилася з 2014 року. На шостий саміт БРІКС були додатково запрошені лідери 11 латиноамериканських країн. У цьому саміті брали участь представники восьми країн Середньої Азії, Білорусь та Вірменія. На восьмому саміті були присутні лідери країн-членів Ініціативи Бенгальської затоки із Багатогалузевої Техніко-Економічної Кооперації. На дев'ятому саміті були присутні президенти Єгипту, Гвінеї, Мексики, Таджикистану та прем'єр Таїланду. До десятого саміту долучилися керівники Аргентини, Ямайки, Туреччини та лідери країн африканського континенту. В цьому аспекті експерти відзначають, що сталося очікуване – БРІКС почав набувати рис стратегічного міжнародного економічного альянсу країн Латинської Америки, Центральної та Південно-Східної Азії та Африки [4]. Таким чином, можна зробити висновки, що БРІКС налаштований на перерозподіл геополітичних сил, а країни-учасники – на зміну свого міжнародного статусу. Подекуди зазначається, що БРІКС можна розглядати як «асоціацію згідних між собою країн із репутацією незалежних і відданих реформуванню глобальних структур, приймаючих рішення» [11, с. 62]. При цьому, на наш погляд, амбітні плани країн щодо підсилення ролі у

прийнятті глобальних рішень, обов'язково мають бути підкріплені не тільки багатством країни, але і вирішенням внутрішніх соціально-економічних проблем. А такі проблеми наразі присутні у кожній країні, зо входить до БРІКС і вони не є таємницею для решти світу.

Виходячи із вище зазначеного, детальніше зупинимось на економічному стані та соціально-економічних проблемах ПАР. Протягом 1980-1992 років темпи річного приросту ВВП країни становили лише +1,4%. Після скасування політики апартеїду темпи приросту економіки в ПАР значно прискорилися, і максимальний показник в +5,6% можна було спостерігати в 2006 році. Правда вже в 2009 році був зафіксований приріст у -1,5%, але причиною цього стала світова фінансово-економічна криза. У наступні роки ситуація вирівнялася, і середньорічний приріст став складати +1,9% [1, с. 5]. Основною галуззю економіки Південної Африки на 2015 рік були фінанси, нерухомість і бізнес-послуги (20,3% ВВП), цей же сектор нині демонструє найбільші темпи зростання. Як не дивно, видобуток корисних копалин вже не є домінуючою галуззю (7,8% ВВП на 2015 рік). За рівнем ВВП на душу населення ПАР на 2018 р. за даними Всесвітнього банку знаходиться на 92 місці із 187 країн. Найбільшими експортними партнерами країни є Китай (частка якого скоротилася з 9,6% в експорті ПАР в 2014 році до 7,5% в 2016 році), США (6,0% в 2016 році) і Німеччина (5,8% в 2016 році). Головні постачальники товарів в ПАР на 2016 рік також Китай (13,6%), Німеччина (8,8%) і США (5,0%) [1, 11]. На 2017 рік найбільшу частку в експорті країни займали дорогоцінні метали та каміння (16,7% від загального експорту країни), далі йдуть руди та шлак (12,6% експорту країни), на третьому місці мінеральне паливо, включаючи нафту (11,8% експорту країни) [13].

Однією з негативних особливостей економіки ПАР, є нерівномірний розподіл ВВП між регіонами. Майже 64% ВВП країни забезпечують лише 3 із 9 регіонів (Гаутенг, Квазулу-Натал, Західно-Капська Провінція) [1, с. 12]. Як відомо, характеризуючи країну, важливо зазначити рівень країнового ризику (country risk), адже це один із ряду показників, що вказує на конкурентоспроможність країни на світовій арені. За встановленою класифікацією аналітичної компанії Euler Hermes Group Південна Африка має показник країнового ризику В2. Це середній рівень ризику, враховуючи те, що ранжування проходить наростанням ризику в межах AA1 – DD4, де буква відповідає за рейтинг країни у середньостроковому періоді, а цифра за рейтинг у короткостроковому періоді. Серед сильних сторін країни відзначають наступні: наявність природних ресурсів, включаючи золото, платину, хром, марганець, ванадій, вугілля та алмази; домінування на континенті; сильна влада правлячої партії; юридична і ділова система відповідає західним

стандартам; ефективна грошово-кредитна та фіскальна політика; вдалий досвід вирішення проблем зовнішнього боргу; гарні відносини із міжнародними фінансовими інститутами. До негативних рис відносять наступні: довготривалі структурні проблеми, включаючи безробіття, бідність в сільській місцевості, нерівномірні доходи, захворюваність на ВІЛ, слабкі освітні стандарти; відкритість економіки, що може призвести до валютного тиску; незважаючи на

зниження частки сектору видобувної промисловості у ВВП, залишається вразливість від світових коливань цін на сировину; негнучкість ринку праці [15]. Із вище зазначеного добре видно основні соціально-економічні проблеми країни.

ПАР досить часто характеризують як країну з одним з найвищих рівнів економічної нерівності. І ситуація не покращується, а погіршується, що відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Нерівномірність розподілу доходів в ПАР [1, с.15]

Населення	Частка доходу, що належить зазначеному квінтелю, 1993 рік	Частка доходу, що належить зазначеному квінтелю, 2011 рік
Перший квінтель (найбідніші 20% населення)	3,0	2,5
Другий квінтель	5,3	4,7
Третій квінтель	9,3	8,0
Четвертий квінтель	18,2	15,9
П'ятий квінтель (найбагатші 20% населення)	64,3	68,9

Нерівність розподілу доходів веде до уповільнення розвитку людського потенціалу через нездатність бідних верств населення вкладати кошти в освіту та професійну підготовку. Як наслідок, не підвищується продуктивність праці і не ускладнюється технологія виробництва на підприємствах. Відповідно до звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність на 2013-2014 роки, Південна Африка була оцінена як найгірша за трудовими факторами. Рейтинг склався за даними із 148 країн. Хоча Південна Африка отримала загальний рейтинг 53, трудові фактори отримали дуже погане місце. Наприклад, співпраця робітник-роботодавець отримала рейтинг 148, гнучкість визначення рівня заробітної плати отримала в рейтингу 144 місце, система працевлаштування та звільнення в рейтингу – 147 місце, оплата праці та продуктивність – 142, ефективність ринку робочої сили – 116. Ці низькі рейтинги ПАР також були підтвержені іншими організаціями. За даними досліджень Світового центру конкурентоспроможності (World Competitiveness Center) ПАР за наявністю кваліфікованої робочої сили на 2014 рік займала останнє місце серед 60 досліджуваних країн [16, р. 303]. Виходом із такої ситуації зазвичай стає державне фінансування освіти та забезпечення її безкоштовності та доступності. Нагадаємо, що на 2018 рік населення ПАР складало 57,4 млн осіб. Кількість людей, що отримують освіту збільшується. Якщо на 2002 рік дошкільну освіту отримувало лише 949 тис. осіб, то на 2015 рік вже більше 2 млн. Кількість населення віком від 15 років, що мають закінчену середню освіту (Grade 12) збільшилося із 3,7 млн в 1996 році до 11,6 млн в 2015 році. Кількість населення, що закінчили вищі навчальні заклади збільшилася з 1,3 млн в 1996 році до 3,6 млн в 2015 році [19].

Однак, при цьому, середня освіта часто відзначається низькою якістю. Більше половини всіх дітей в 5 класі ще не можуть адекватно читати на якійсь мові [9, с. 16]. Втім, держава здійснює останнім часом суттєві вкладення у розвиток освіти. Зокрема в 2017 році на шкільну освіту було направлено близько 16 % державних бюджетних витрат, а на освіту вище шкільної – близько 5 % [9, с. 50]. В цілому, на освіту в ПАР в 2017 році було витрачено близько 21 % держвитрат, в Китаї – 16,3 %, в Бразилії – 14,6 %, в РФ – 12 %, в Індії – 11,3 %. До того ж, саме в ПАР найвища частка витрат на освіту у ВВП країни – 6,1 % ВВП (в РФ та Індії приблизно по 3,8%). Звісно, такі великі витрати на освіту в ПАР зумовлені в деякій мірі тим, що для Бразилії, Індії та ПАР досі залишається актуальною задача підвищення грамотності населення [7].

Не дивлячись на величезні фінансові вливання в освіту, шкільна освіта в Південно-Африканській Республіці не є абсолютно безкоштовною, батьки учня все ж повинні внести певну суму за освіту. Хоча в останні роки законом визначився список шкіл, які отримують посилене фінансування, і плата за навчання в яких не береться, і цей список з кожним роком стає все більшим [8]. Зазвичай це школи у найбідніших місцевостях. Доступ бідних верств населення до вищої освіти в Південній Африці є вкрай обмеженим. В 2015 році в ПАР виникнув рух за зниження цін на вищу освіту («Fees Must Fall» movement). В грудні 2017 року колишній президент ПАР Джейкоб Зума заявив, що в 2018 році безкоштовна вища освіта буде надаватися усім студентам першокурсникам із бідних родин, які заробляють менше 350 тис. рендів на рік. Ця популістська обіцянка спричинила багато дебатів. По-перше, в суспільстві розділилися погляди щодо перспективності безкоштовної вищої освіти як

засобу зниження бідності. Зазначалася думка, що занепокоєність бідного населення про доступність вищої освіти є надуманою, адже в той час як лише 5 % людей віком 15-34 роки у ПАР є студентами, 34 % із них є безробітними. На користь цієї думки наводилися результати дослідження Світового банку стосовно того, що державні витрати на вищу освіту виявилися найменш перспективним заходом у вирішенні проблеми нерівності розподілу доходів, оскільки ним скористається тільки дуже мала частка бідного населення. Крім того, як стверджують експерти, навіть, якщо вища освіта може призвести до вирівнювання доходів в перспективі, на цей державний захід необхідні гроші, і джерело цих грошей – податки. Збільшення податків зменшить прибуток підприємців і може спричинити вплив на їхню політику оплати праці, тобто заробітна плата може зменшитись або виникнути проблема неповного робочого дня, що тільки поглибить проблему бідності.

Прихильники безкоштовної вищої освіти в ПАР на її користь відзначають, що безкоштовна вища освіта може зменшити безробіття серед молоді та таким чином заощадити на майбутніх соціальних виплатах. Прибічники опозиційних поглядів стверджують, що ефект не буде великим, знову ж таки через той факт, що лише невелика частка бідної молоді зможе скористатися безкоштовною вищою освітою через низькоякісну середню освіту [18]. Не дивлячись на критику та відставку президента Д. Зуми (нагадаємо, що його звинувачували у корупції), уряд ствердив програму надання можливості безкоштовної вищої освіти. В лютому 2018 року Міністр фінансів Малусі Гігаба заявив, що на наступні три роки було виділено додаткові 57 млрд рендів для фінансування безкоштовної освіти для студентів, які приїхали з бідних або робітничих сімей з сукупним річним доходом до 350 тисяч рендів. Із цих грошей 12,4 млрд рендів планують витрати в 2018 році, 20,3 млрд рендів – в 2019 році, 24,3 млрд – в 2020 році. Прийняттям заявок на фінансування займається National Student Financial Aid Scheme's (NFSAS). Уряд країни не робить таємницею із того, що у зв'язку із цими новими бюджетними витратами, було вирішено скоротити витрати на ряд інших програм, в тому числі на оборону та утримання ув'язнених [21]. Таким чином, якщо прогнози критиків не виправдаються, ПАР має шанс розірвати замкнене коло нерівності розподілу доходів населення хоча б у тій частині, що діти з бідних родин отримають можливість здобути вищу освіту.

Як зазначає Міхальченкова Н.А., не дивлячись на наявність проблем у сфері вищої освіти, країни БРІКС в той же час відіграють провідну роль в регіональних системах вищої освіти. Бразилія, Росія, Індія і ПАР роблять сильний вплив на своїх сусідів і виступають в якості регіональних лідерів в цій сфері. Хоча в Східній Азії головним

університетським центром (за якісними показниками) залишається Японія та значні успіхи спостерігають у Південній Кореї, однак Китай демонструє найбільш стрімке зростання і робить серйозні інвестиції у вищу освіту. Росія зберігає своє лідерство на пострадянському просторі. Бразилія виступає в якості наукової супердержави в Латинській Америці з точки зору ефективності проведених досліджень, підготовки кадрів вищої кваліфікації. Однак її вплив обмежений тим фактом, що викладання і дослідницька робота ведуться португальською мовою при тому, що вся інша частина Латинської Америки іспаномовна. Вища освіта ПАР є провідною на своєму континенті. 18 листопада 2015 року в Москві в рамках головування Росії в БРІКС міністри освіти Бразилії, Росії, Індії, Китаю, ПАР підписали Московську декларацію про співробітництво і Меморандум про взаєморозуміння. В рамках меморандуму було вирішено створити мережевий університет БРІКС (BRICS Network University). Міністерство освіти кожної з країн на початковому етапі визначили по 12 вузів від країни, які братимуть участь в мережевому університеті БРІКС. У той же час необхідно відзначити, що в цьому проєкті основні витрати беруть на себе Китай і Росія. Мережевий університет БРІКС є освітнім проєктом, направленим на розробку багатосторонніх спільних освітніх програм навчання, а також спільних науково-дослідних проєктів за 6 пріоритетними напрямками: 1) енергетика; 2) інформатика і інформаційна безпека; 3) дослідження країн БРІКС; 4) екологія та зміна клімату; 5) водні ресурси і нейтралізація забруднень; 6) економіка [6, с. 172]. Таким чином, можна відзначити, що ПАР як член БРІКС зацікавлена в покращенні власної системи освіти і в країні почалися перші зрушення у напрямку роботи над досягненням доступу різних верст населення до системи вищої освіти.

Як відомо, перешкодою для розвитку людського потенціалу є дискримінація у різних її проявах. В ПАР присутня дискримінація за ознакою статі та етнічної приналежності в зв'язку з культурними особливостями, що багато в чому сформувалися внаслідок тиску політики апартеїду. Рівень і тип освіти і професійного навчання, доступного дівчаткам і молодим жінкам, упередженість при наймі та кар'єрному просуванні обмежують продуктивність праці жінок. ПАР займає перше місце в світі за кількістю здійснюваних зґвалтувань. За даними ООН, в цій країні кожні 56 секунд відбувається сексуальний злочин. У 2009 році було проведено дослідження серед південноафриканських чоловіків – кожен четвертий з тих, хто погодився розмовляти з соціологами, визнав, що вчиняв сексуальні злочини, причому кожен другий з них говорив, що гвалтував жінок і дівчат неодноразово. В 2016 році в ПАР було зафіксовано не менше 120 тисяч

випадків насильств та сексуальних насильств, жертвами яких стали діти та підлітки до досягнення 16 років. Як відзначають експерти, такий жахливий стан речей притаманний саме для бідної частини ПАР. Адже як відомо, ПАР представлена біполярно – з одного боку розвинена економіка, єдина африканська країна в G20, а з іншого боку – сила силена дрібних містечок, сіл, трущоб у великих містах, де розквітає бідність та безробіття. Так само в ПАР насильство над жінками поєднується із активною політикою підтримки рівноправності жінок, країна знаходиться на третьому місці в світі за кількістю жінок, що займають депутатські крісла в парламенті [5]. В принципі, залежність між рівнем бідності та криміналу є суперечливим питанням. Групою дослідників було приділено увагу виявленню факту такої залежності в Південній Африці на базі даних за 1995-2016 роки. Інститут економіки та миру в 2014 році зазначив, що Південна Африка займає п'ятнадцяте місце серед країн з точки зору найгіршого рівня соціальної безпеки та безпеки, і восьме місце серед країн з найбільшим показником злочинів із вбивством. У ході проведеного дослідження залежність між бідністю, нерівномірністю розподілу доходів та рівнем злочинності, пов'язаної із наркотиками, була доведена для ПАР [17, р.2]. Таким чином, щоб подолати злочинність неабияк важливо знизити бідність. На засіданнях БРІКС питання подолання бідності піднімається кожного разу. Серед усіх країн БРІКС найкращий досвід у боротьбі із бідністю – в Китаю. В країні протягом останніх п'яти років щорічно 10 мільйонів людей переставали вважатися бідними за рахунок підвищення добробуту, і до кінця 2017 року лише близько 3% населення продовжували жити за межею бідності. Як ми знаємо, проблема безробіття в Китаї почала вирішуватися на початку 21 століття, коли в країну інші держави стали переводити свої виробництва через дешеву робочу силу, низькі норми технічної безпеки та низький рівень контролю за екологією. З тих пір Китай зміг вирішити проблему бідності, сформував середній прошарок населення і вступив на шлях структурних реформ у виробництві, однак заплатив за це дуже високу екологічну ціну. Переймання досвіду Китаю для ПАР може стати проблемним через ментальну відмінність, адже, як відомо усім, китайці – трудоголіки. Ситуація у працевлаштуванні в ПАР погіршується тим, що більшість населення мають лише середню освіту і дуже низької якості, не мають доступу до сучасної інформаційної мережі, щоб дізнатися про вакансії, і живуть за межами мегаполісів і у бідних родинах, не маючи коштів, щоб добиратися до міст у пошуку роботи. Таким чином, очевидно стає необхідність державної програми працевлаштування такої частини населення. Саме держава має перейматися створенням робочих місць для некваліфікованої

робочої сили поза межами мегаполісів та забезпеченням їх поступового навчання вже на виробництві. Декларація міністрів праці та зайнятості держав-членів БРІКС від 26-27 червня 2017 року встановлює амбіційні цілі в галузі соціального забезпечення та ринку праці, включаючи ліквідацію злиденності у всіх її формах і впровадження універсальної системи соціального забезпечення. Міністри відзначили рішучість здійснювати зміни колективно і на національному рівні з метою сприяння сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та наявності гідної праці для всіх. В результаті було прийнято «План дій БРІКС по боротьбі зі злиденністю і скороченню масштабів злиденності за допомогою навичок» [2].

Серйозною проблемою ПАР була і залишається висока частка ВІА-інфікованого населення країни, близько 10% жителів країни. Крім того, в 2013 році міністр охорони здоров'я країни заявив, що 28% школярів країни заражені на СНІД. І причиною називав той факт, що більшість із них із бідних сімей і мали стосунки із багатими покровителями похилого віку [13]. Іншою суттєвою проблемою для здоров'я населення ПАР є туберкульоз. У 2017 році на туберкульоз захворіли 10 мільйонів осіб, і 1,6 мільйона осіб (в тому числі 0,3 мільйона осіб з ВІА) померли від цієї хвороби. Туберкульоз – головна причина смертності ВІА-позитивних людей. У 2017 році 87% нових випадків захворювання на туберкульоз відбулося в 30 країнах з важким тягарем туберкульозу. На частку восьми країн – Індії, Китаю, Індонезії, Філіппін, Пакистану, Нігерії, Бангладеш і Південної Африки – припало дві третини нових випадків захворювання на туберкульоз [3]. Розуміючи складність ситуації, на завершення саміту БРІКС 2016 року, що пройшов в індійському Гоа, лідери країн БРІКС підкреслили необхідність в розширенні співпраці та прийнятті активних заходів боротьби з ВІА і туберкульозом. На цьому саміті були відзначені зусилля міністрів охорони здоров'я країн БРІКС в досягненні цілей «90-90-90» до 2020 року, згідно з якими 90% ВІА-інфікованих зможуть дізнатися свій ВІА-статус, 90% ВІА-інфікованих, які знають про свій статус, отримають доступ до лікування, і для 90% ВІА-інфікованих, що проходять терапію ВІА-інфекції, буде забезпечено зниження вірусного навантаження [13].

Висновки. Таким чином, на основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що, вочевидь, Південно-Африканська Республіка має шанси подолати основні свої соціально-економічні проблеми в рамках членства в БРІКС. Проблеми безробіття, боротьби із туберкульозом та СНІДом, злиденності та освіти лежать в центрі роботи БРІКС. Якщо амбіційні цілі у перестановці геополітичних сил у світі, що приписуються БРІКС є реальними, то об'єднання не може дозволити жодному із членів «закривати очі» на проблеми,

які є загальновідомими і псують соціальну репутацію в глобальному просторі не тільки проблемній країні, але і всьому об'єднанню. Сьогодні усі корпорації розуміють, що не бути соціально відповідальним – це великий ризик, розплатою за який може стати втрата іміджу, формування і відновлення якого є дуже

витратним. Саме тому, соціальні проблеми країни не можуть залишатися не поміченими, і їх вирішення стає задачею усього блоку БРИКС. У подальших дослідженнях, ми плануємо проаналізувати результати намічених заходів щодо підвищення якості життя населення ПАР.

PERSPECTIVES FOR IMPROVING THE LIFE LEVEL OF THE POPULATION OF THE SOUTH AFRICAN REPUBLIC IN THE CONTEXT OF THE MEMBERSHIP IN THE BRICS

Iryna Derid, Ph.D (Economics), Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: i.a.derid@karazin.ua, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1593-3132>

Vladislav Kalchenko, student, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: vlad7599@mail.ru, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8404-8332>

The article is devoted to the study of socio-economic problems in South Africa, as well as current and perspective measures for their solving within the BRICS membership. The subject of the study is the life level of the population of South Africa. The goal is to identify the perspectives for South Africa solving the problem of poor quality of life for an absolute majority of the population due to its membership in BRICS. The objective is to examine poverty and Gini coefficients, unemployment, condition and problems of education, data on AIDS and tuberculosis rates in South Africa and other BRICS member countries, and also to identify planned activities within the framework of BRICS for these problems solving. General scientific methods such as analysis, synthesis and comparisons are used in the article. The following results were obtained: after the abolition of apartheid policy some indicators in South Africa have improved (rates of GDP per capita, availability of education and life expectancy have increased, more people got access to the Internet and electricity). However, significant problems remained – high unemployment, unskilled work force, huge rates of uneven income distribution, violence, high rates of AIDS and tuberculosis. Having examined the BRICS summit declarations, we have found that member countries are paying considerable attention to the development of political methods for dealing with national problems. Some of the issues have already been solved by certain members of the BRICS, while others are still common. Conclusions: BRICS planned activities aimed at solving the problems of poverty, unemployment, education, incidence of tuberculosis and AIDS have been indicated; we believe that if the ambitious goals of repositioning geopolitical forces in the world attributable to BRICS are real, the union can't allow any member to "turn a blind eye" to problems that are well-known and spoil the social reputation in the global space, not only for the problematic country, but also for the whole union, and therefore South Africa has all chances to solve its basic social problems.

Keywords: BRICS, South Africa, GDP, level of poverty, uneven distribution of incomes, violence, problems of education.

ПЕРСПЕКТИВЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ ЮЖНО-АФРИКАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В КОНТЕКСТЕ ЧЛЕНСТВА В БРИКС

Дерид Ирина Александровна, канд.экон.наук, доцент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, площадь Свободы, 4, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: i.a.derid@karazin.ua, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1593-3132>

Кальченко Владислав Юрьевич, студент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, площадь Свободы, 4, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: vlad7599@mail.ru, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8404-8332>

Статья посвящена изучению социально-экономических проблем Южно-Африканской Республики, а также текущим и перспективным мерам по их решению в рамках членства в БРИКС. Предметом исследования является уровень жизни населения ЮАР. Целью является выявление перспектив решения ЮАР проблемы низкого качества жизни абсолютного большинства населения благодаря ее членству в БРИКС. Задача состоит в том, чтобы исследовать показатели бедности и коэффициенты Джини, безработицу, состояние и проблемы образования, данные по показателям заболеваемости СПИДом и туберкулезом в ЮАР и других странах-членах БРИКС, а также определить намеченные мероприятия в рамках деятельности БРИКС по решению этих проблем. Используются общие научные методы, такие как анализ, синтез, сравнение.

Были получены следующие результаты: после отмены политики апартеида некоторые показатели в ЮАР улучшились (увеличился ВВП на душу населения, больше населения получило доступ к электричеству и Интернету, повысилась доступность образования, увеличилась продолжительность жизни), однако остались значительные проблемы – высокий уровень безработицы, некачественность рабочей силы, огромная неравномерность распределения доходов, насилие, высокая заболеваемость СПИДом и туберкулезом; исследовав декларации саммитов БРИКС, нами установлено, что большое значение страны-члены уделяют наработке политических методов борьбы с национальными проблемами, некоторые из которых уже решены в определенных членах БРИКС, а другие еще остаются общими.

Выводы: выделены намеченные мероприятия БРИКС в направлении решения проблем нищеты, безработицы, образования, заболеваемости туберкулезом и СПИДом, образования; считаем, что, если амбициозные цели в перестановке геополитических сил в мире, приписываемые БРИКС, являются реальными, то объединение не может позволить ни одному из членов «закрывать глаза» на проблемы, которые являются общеизвестными и портят социальную репутацию в глобальном пространстве не только проблемной стране, но и всему объединению, а потому ЮАР имеет все шансы решить свои основные социальные проблемы.

Ключевые слова: БРИКС, Южно-Африканская Республика, ВВП, уровень бедности, неравномерность распределения доходов, насилие, проблемы образования.

References

1. Analiticheskiy tsentr pri pravitelstve Rossiyskoy Federatsii. (2018). *Byulleten o tekuchikh tendentsiyakh mirovoy ekonomiki. YuAR: uspekhi i problemy razvitiya*. Vzyato s <http://ac.gov.ru/files/publication/a/15766.pdf> [in Russian]
2. BRIKS. (2017). *Deklaratsiya ministrov truda i zanyatosti gosudarstv-chlenov BRIKS*. Vzyato s https://www.ranepa.ru/images/media/brics/china2016/labour_2017.pdf [in Russian]

3. Vsemirnaya organizatsiya zdavookhraneniya. (19 sentyabrya 2018). *Tuberkulez*. Vzyato s <http://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/tuberculosis> [in Russian]
4. Ganzha, A. (2018, avgust 30). «Golodnyy» Yug protiv «zhirnogo» Severa. BRIKS: rastushchiy bambuk. *Informatsionnoe agentstvo REGNUM*. Vzyato s <https://regnum.ru/news/2473048.html> [in Russian]
5. Gostev, A. (2017). YuAR pervye po iznasilovaniyam. *Radio Svoboda*. Vzyato s <https://ru.krymr.com/a/28669396.html> [in Russian]
6. Mikhalchenkova, N. A. (2017). Reformy vysshego obrazovaniya v stranakh BRIKS: vesternizatsiya ili poisk sobstvennogo puti? *Vlast*, 7, 166-173. [in Russian]
7. Moskva RIA Novosti. (2017). Indiya i Rossiya tratyat na obrazovanie menshe ostalnykh stran BRIKS. Vzyato s <https://ria.ru/world/20171114/1508819382.html> [in Russian]
8. Russkoe agentstvo. (2018). Sistema obrazovaniya v YuAR. Vzyato s https://diplomabroad.ru/yuar/istema_obrazovaniya_v_yuar/ [in Russian]
9. Torgovoe predstavitelstvo RF v YuAR. (2017). Godovoy obzor sostoyaniya ekonomiki i osnovnykh napravleniy vneshneekonomicheskoy deyatelnosti YuAR za 2016 god. Vzyato s http://91.206.121.217/TpApi/Upload/350d79fa-999d-414e-a59f-1c142aeeb18b/obzor_economy_SA_2017.pdf [in Russian]
10. Shubin, V. (2013). Zachem Yuzhnoy Afrike BRIKS i zachem BRIKSu Yuzhnaya Afrika. *Indeks bezopasnosti*, 2 (105), T.19, 57-70. [in Russian]
11. Babenko, V.A. (2016). Development of integration processes of Ukraine and BRICS member states in the conditions of globalization. *Economy. Management. Innovation. Series: Economic Sciences*. № 3. [in Ukraine]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_3_3.
12. YuNCYDS. (2016). *Strany BRIKS podcherkivayut neobkhodimost v rasshirenii sotrudnichestva i prinyatii aktivnykh mer borby s VICH i tuberkulezom*. Vzyato s http://www.unaids.org/ru/resources/presscentre/pressreleaseandstatementarchive/2016/october/20161017_BRICS
13. BBC News. Russkaya sluzhba. (2013, mart 15). Bolee chetverti shkolnits v YuAR zarazheny VICH. Vzyato s https://www.bbc.com/russian/international/2013/03/130314_south_africa_hiv_schoolgirls
14. Daniel, Workmen. (2018). *South Africa's Top 10 Exports*. Retrieved from <http://www.worldstopexports.com/south-africas-top-10-exports/>
15. Euler, Hermes. (2018). *South Africa. Country Risk Report*. Retrieved from https://www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/South-Africa.html.
16. Johannes, C. Jordaan. (2016). An estimation of the impact of the 2012 platinum-sector strike on the South African Economy. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 19, 302-320.
17. Priviledge, Cheteni, Gisele, Mah, & Yohane, Khamfulayo, Yohane. (2018). Drug-related crime and poverty in South Africa. *Cogent Economics & Finance*. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/23322039.2018.1534528>
18. Seán, Mfundza, Muller. (2018). Free higher education in South Africa: cutting through the lies and statistics. *The Conversation*. Retrieved from <https://theconversation.com/free-higher-education-in-south-africa-cutting-through-the-lies-and-statistics-90474>
19. Statistics South Africa. (2017). *Education Series Volume III: Educational Enrolment and Achievement, 2016*. Retrieved from <http://www.statssa.gov.za/publications/Report%2092-01-03/Report%2092-01-032016.pdf>
20. Statistics Times. (2018, May 06). *List of Countries by Projected GDP per capita*. Retrieved from <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-projected-gdp-capita.php>
21. Tebogo, Tshwane. (2018, Feb 21). Finally: How government plans to fund free education. *Mail & Guardian*. Retrieved from <https://mg.co.za/article/2018-02-21-finally-how-government-plans-to-fund-free-education>
22. U.S. News. (2018). Quality of Life Rankings. Retrieved from <https://www.usnews.com/news/best-countries/quality-of-life-full-list>
23. World Bank. (2018). *GINI index (World Bank estimate)*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=BR-CN-RU-ZA>
24. World Bank. (2018). *Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population)*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?locations=AF-BR-CN-IN-RU-ZA>